

dan, bijvoorbeeld, Edouard Anseeles Grootnederlands geïnspireerde roman over 1830 ?

Roel De Groof

V. Culturele geschiedenis / Histoire culturelle

PASCAL GIÉLEN

«**De Onbereikbare Binnenkant van het Verleden. Over de encenering van het culturele erfgoed**»

Lannoo, 2007, 206 p.

Zoals in de meeste Europese landen is er ook bij ons de laatste jaren een sterke groei van de erfgoedsector te merken. Dit is ongetwijfeld een gevolg van allerlei evoluties die het leven sneller lijken te veranderen dan vroeger het geval was. De opkomst van multimedia en internet, de impact van de globalisering, mondiale verschuivingen van de politieke en economische krachtsverhoudingen, het zijn ontwikkelingen die het recente verleden sneller van ons doet wegglijden. De verhoogde interesse voor erfgoed en voor geschiedenis in het algemeen, wordt vaak opgesplitst in serieus en populair, vakliteratuur tegenover uitgaven voor een breed publiek. De academisch geschoolde historicus haalt daarbij in de regel zijn neus op voor de manier waarop de amateur in het verleden is geïnteresseerd. De mix van sensatie en nostalgie waarmee geschiedenis als cultuurproduct voor de gewone man aantrekkelijk wordt gemaakt, staat tegenover de zoektocht naar de objectieve waarheid van de historicus. Ontsluiting en presentatie van erfgoed voor een breed publiek wordt vaak met die popularisering

in verband gebracht. Bezoekers van musea en erfgoedinstellingen worden op hun subjectieve gevoelens aangesproken. Meer nog dan kennis van het verleden te willen bijbrengen, is de encenering van het culturele erfgoed er heden ten dage op gericht emoties los te weken, een stuk ervaring van het verleden te bewerkstelligen die meer met gevoel dan met verstand te maken heeft.

De representatie van het verleden is dan ook geen loutere zaak van historici meer. Er zijn in een tiental jaren tijd nieuwe professionele bemiddelaars tussen verleden en heden gekomen. Rondom de bescherming, ontsluiting en presentatie van erfgoed, gaande van eeuwenoude monumenten tot banale gebruiksvoorwerpen van enkele generaties terug, is een bloeiende professionele sector gegroeid, omkaderd door een actief politiek beleid en navenante financiële ondersteuning. In *De Onbereikbare Binnenkant van het Verleden* doet Pascal Gielen verslag van zijn jarenlange onderzoek naar de encenering van het culturele erfgoed. Zijn analyse van de presentatie en receptie van zowel historisch als artistiek erfgoed in een tiental erfgoedinstellingen in heel Vlaanderen is geschraagd op enkele begrippen die ook theoretisch worden uitgewerkt. Gielen noemt ze begrippen met een hoge resonantie in erfgoedland : nostalgie, evenement, identiteit of behoren en de receptie van het erfgoed door het publiek. Het zijn begrippen die niet meteen aansluiten bij traditioneel historisch onderzoek. Denken we maar aan de afkeer die het objectivistische streven naar de historische naakte waarheid, tegenover een begrip als nostalgie heeft.

Pascal Gielen is in de eerste plaats een cultuursocioloog, geen historicus. Hij is evenzeer geïnteresseerd in historische documenten of artefacten als in de manier waarop die worden gepresenteerd en bekeken / ervaren door de bezoeker. Zijn benadering van erfgoed en geschiedenis biedt voor historici dan ook een frisse kijk op de relatie heden versus verleden. Daarbij is hij niet gefocust op de kenbaarheid, op de cognitieve beheersbaarheid van het verleden, waarvan het historische metier is doordrongen. Samen met Rudi Laermans had Gielen in 2005 al een aantal boeiende essays over deze thematiek gepubliceerd (Pascal Gielen, Rudi Laermans, *Cultureel Goed. Over het (nieuwe) erfgoedregiem*, Lannoo 2005). Zijn nieuwe boek is gesteund op cultuursociologisch veldwerk, meer bepaald de observatie van activiteiten in tien erfgoedinstellingen en enkele honderden diepte-interviews met bezoekers. Vanuit zijn analyse van de presentatie en perceptie van erfgoed constateert hij dat er in de erfgoedsector een ander kennisregiem geldt, een belevingsregiem waarbij de afstandelijke wetenschappelijke benadering wordt verlaten voor een meer direct contact met artefacten uit het verleden. Hij gaat daarbij uit van een kloof tussen de historische wetenschap en het erfgoedregiem, een kloof die in sommige gevallen wel overbrugd kan worden. Het wetenschappelijke hoeft niet per se te staan voor de overdracht van louter objectieve, verstandelijke, dorre kennis van het verleden maar kan soms ook succesvol geïntegreerd worden in een erfgoedpresentatie.

Alhoewel Pascal Gielen verslag doet van een cultuursociologisch onderzoek, geeft hij zijn boek een titel die bijzonder prikkelend

is voor historici die geïnteresseerd zijn in de theoretische fundamenten van hun discipline, meer bepaald de epistemologie, de mogelijkheden en beperkingen bij het verwerven van kennis over het verleden. Er is niet alleen die titel, het boek is doortrokken met geschiedtheoretische reflecties, statements en stellingnames. Niet dat de auteur zich daarvan helemaal bewust is, want de argumenten en conclusies over de onbereikbaarheid van de binnenkant van het verleden of de uitleg over de verschillen tussen de kennisregimes van erfgoedsector en het historische onderzoek, worden nauwelijks geschiedtheoretisch of filosofisch onderbouwd. Dat is jammer, net omdat de auteur met zijn methode van de diepte-interviews ook zijn onderwerp – de ervaring van het verleden door de erfgoedrecipient – in de (filosofische) diepte leek te willen doorgronden.

Zonder dat hij er zich van bewust is of er expliciet melding van maakt, sluit het boek naadloos aan bij een belangrijke ontwikkeling in de geschiedtheorie, die ook in de geschiedschrijving haar weerslag kent. Na bijna een eeuw van fixatie op de vraag naar de representabiliteit van de geschiedenis in taal en verhaal, wendt de geschiedtheorie – in het spoor van de algemene filosofie – zich het laatste decennium meer op de subjectieve ervaring van het verleden. Een van de toonaangevende theoretici, Frank R. Ankersmit, stelt daarbij dat waardevolle wetenschappelijke geschiedschrijving vaak uitgaat van een emotionele ervaring van het verleden, van een waarlijk contact met een stuk geschiedenis. Geschiedenis als academische en wetenschappelijke

discipline heeft haar geboorteplaats in deze soort ervaring, in dit 'belevingsregime', om Pascal Gielens term te gebruiken. Overtuigende voorbeelden daarvan analyseerde Ankersmit in het recent in het Nederlands verschenen *De sublieme historische ervaring* (Groningen 2007). Het leidt ons te ver om in het kader van deze summiere recensie hier dieper op in te gaan, maar het minste waar we op kunnen duiden is dat de scheiding tussen verschillende kennisregimes – belevingsregime versus wetenschappelijk regime – een resultaat is van het naïeve realisme, de onbezonnen ontologie van waaruit vele historici hun onderzoeksobject benaderen, een zinsbegoocheling van waaruit historici, als quasi-Hegeliaanse transindividuele subjecten, geloven wetenschap te bedrijven.

Pascal Gielen doceert kunstsociologie aan de universiteit Groningen, waar zijn collega Frank R. Ankersmit de leerstoel voor geschiedtheorie bemant. Met een coryfee als Ankersmit in hun rangen is deze universiteit uitgegroeid tot een belangrijk centrum voor geschiedtheorie, met name met betrekking tot de reflectie op de relatie tussen heden en verleden. Gielen deelde me mee het werk van Ankersmit wel degelijk te kennen. Des te jammer is het dat hij er geen gebruik van maakt en zelfs niet vermeld, en bijgevolg blijft steken in een naïef en misleidend dualisme van subjectieve beleving tegenover wetenschappelijke kennis van het verleden.

Willem Erauw

VI Histoire sociale / Sociale geschiedenis

CARL DEVOS & PATRICK HUMBLET (EDS.)
**«Arbeid vs. kapitaal. Een kwarteeuw
staking(srecht)»**
Gent, Academiapress, 2007, IX + 214 p.

Op 21 december 1981 velde het Hof van Cassatie het arrest De Bruyne, een mijlpaal in de evolutie van het stakingsrecht en het collectief arbeidsrecht in België. Dit arrest bevestigde niet alleen dat werknemers het recht hadden om te staken en om die reden niet konden ontslagen worden, maar voegde daar nog aan toe dat het ging om een individueel recht dat niet het monopolie was van de meest representatieve vakorganisaties; die laatste zijn nochtans de ruggengraat van het Belgische stelsel van collectieve arbeidsverhoudingen. Dat het arrest als baanbrekend kan worden beschouwd heeft ermee te maken dat in de loop van de 20ste eeuw de wetgever zich op de vlakte hield wanneer het erom ging de staking te reglementeren. Die interventies dateren dan nog uit de periode onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog : de burgerlijke mobilisatie van Achiël Van Acker (een stakingsverbod) en de wet van 19 augustus 1948 op de prestaties van algemeen belang in vreedstijd, die ervoor zorgt dat in geval van staking essentieel geachte activiteiten voor het behoud van het productieapparaat (bv. beletten dat een hoogoven uitdooft) toch verzekerd blijven. Specifiek aan deze regeling is dat de verantwoordelijkheid bij de sociale gesprekspartners en niet bij de staat wordt gelegd.

Het arrest De Bruyne had betrekking op een conflict in de Antwerpse petroleum-